

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Mária Holubová
Článok / Article: Recenzia na knihu: Zvrhnutí orli – Pád Romanovcov, Habsburgovcov a Hohenzollernovcov
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

HOLUBOVÁ, M. 2014. Recenzia na knihu: Zvrhnutí orli – Pád Romanovcov, Habsburgovcov a Hohenzollernovcov. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 17, č. 3, 2014. ISSN 1335 – 2741, s. 232-239. Dostupné na internete: http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2014/HOLUBOVA.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: ZVRHNUTÍ ORLI – PÁD ROMANOVCOV, HABSBURGOVCOV A HOHENZOLLERNOVCOV

BOOK REVIEW: OVERTHROW OF EAGLES - THE FALL OF THE ROMANOV, HABSBURGS, HOHENZOLLERNS

Mária Holubová*

MITTERAND, F.: *Zvrhnutí orli – Pád Romanovcov, Habsburgovcov a Hohenzollernovcov*. Kalligram: Bratislava, 2013. 416 s. ISBN 978-80-8101-760-5.

Frédéric Mitterand, parížan, ktorý sa narodil do známej rodiny budúceho francúzskeho prezidenta **Francois Mitteranda**. Už od detstva ho fascinovali významné historické osobnosti ako napríklad **Charles de Gaulle**. Možno aj preto sa po skončení gymnázia rozhodol pre štúdium histórie, geografie, politológie a zvolil si učiteľské povolanie. Neskôr sa preorientoval, aj pod vplyvom prvej hereckej úlohy po boku **Michéle Morgan**, na filmovú kritiku, dokumentaristiku a televíznu produkciu. Prezident **Nicolas Sarkozy** ho v júni 2008 menoval do funkcie riaditeľa Francúzskej akadémie v Ríme a o rok neskôr do funkcie francúzskeho ministra kultúry a komunikácie. V hľadáčkiku jeho záujmov je prioritná vášeň pre veľké a silné osobnosti a korunované hlavy, ktoré hýbali dejinami. Je autorom viacerých kníh, kde sa prejavujú jeho rozsiahle znalosti histórie a výrazný rozprávačský talent, na základe ktorých analyzuje a komentuje udalosti, ktoré viedli k bezprecedentnej kataklizme v dejinách Európy. Na základe štúdia rozsiahlych archívnych, ako aj dobových filmových materiálov vzniklo faktograficky verné a čitateľsky pútavé dielo o prvých dvoch desaťročiach 20. storočia a o osudoch panovníkov a politikov, ktorí rozohrali diplomatické partie, tak ako ich ani sami nechceli a nečakali tak katastrofické

* PhDr. Mária Holubová, PhD. pôsobí ako odborná asistentka na Katedre medzinárodných vzťahov a diplomacie, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, maria.holubova@umb.sk.

závery, ako bol zánik niekoľko storočných dynastií.

Dňa 28. júla 1914 začal na sklonku svojho života cisár **František Jozef I.** rozohrávať maličkú diplomatickú partiu a bol presvedčený, že do mesiaca ju ukončí. Možno si myslel, že uzavrie svoju vládu aspoň jedným úspešným krokom v pozícii veľmoci na medzinárodnom poli, lebo jeho zahraničná politika bola poznačená samými neúspechmi. Vojnu zo Srbskom si predstavoval veľmi jednoducho a v tejto predstave ho udržiaval aj jeho jediný spojenec nemecký cisár **Viliam II.** Možno by im ich predstavy vyšli, keby konflikt prvej svetovej vojny bol len reakcia na politický atentát na následníka trónu **Františka Ferdinanda d'Este** a nie zámienka, ktorej sa chytili všetky európske veľmoci, aby si usporiadali svoje mocensko-politické záujmy. Paradoxom je, že konflikt prvej svetovej vojny by sme mohli nazvať aj rodinným, lebo vojnu viedli medzi sebou prvostupňoví bratrance a sesternice, do ktorých bol nevyhnutne zapojený aj osobný averz, ako to už vo veľkej rodine býva.

Kniha **Frédérica Mitteranda** veľmi komplexne a plasticky predostiera obraz prepojenia európskych dynastií, čím umocňuje význam dynastického prvku a sobášnej politiky na vývoj a formovanie medzinárodných vzťahov koncom 19. storočia a začiatkom 20. storočia. Krásne obdobie Secesie¹, ktoré Francúzi nazvali Belle Epoque, plné radosti, veselosti a kultu krásy a užívania si života, ako keby bolo predzvesťou budúcej nielen európskej, ale aj svetovej katastrofy. A nikdy sa už nemalo vrátiť, lebo vyriešenie konfliktov po skončení prvej svetovej vojny bolo také drastické a rozporuplné, že sa vlastne stalo zárodkom a predpokladom ešte väčšej a krvavejšej svetovej kataklizmy, druhej svetovej vojny.

Autor sa zaoberá v prvej časti knihy logickými predpokladmi vojnového konfliktu, ktoré úzko súvisia s príčinou a tou je nesporne atentát na následníka rakúsko-uhorského trónu **Františka Ferdinanda d'Este** a jeho manželku **Žofiu Chotkovú**, ktorej po uzavretí tohto morganatického sobáša² cisár František Jozef I. udelil titul vojvodkyne z Hohenbergu. Zaujímavým postrehom, ktorý obohacuje historickú pozíciu atentátov a ich miesto v dejinách, je fakt, že boli namierené vo veľa prípadoch na nesprávne osobnosti. Môžeme konštatovať, že

¹ Jediný originálny umelecký smer, ktorý vznikol koncom 19. storočia a jeho umenie, architektúra a životný štýl spájali metropoly Paríž, Viedeň a Prahu.

² Z latinského výrazu matrimonium ad morganaticam, znamená taký sobáš medzi aristokraciou, v ktorom sa jeden z partnerov nachádzal z hľadiska spoločenskej hierarchie na nižšom stupni. Manželstvo síce bolo z cirkevného hľadiska platné, ale výhody a nástupnícke práva neplatili na manželku a deti.

v období druhej polovici 19. storočia sa len tak hmýrilo atentátmi, ktoré boli dôsledkom neúspešného revolučného roku 1848/1849. Vzniklo socialistické hnutie, ktoré malo rôzne frakcie a tie mali svoje predstavy o usporiadaní spoločnosti a o spoločenských zmenách a kvôli týmto zmenám sa ich predstavitelia uchýľovali k politickým vraždám štátnikov, politikov, ale aj panovníkov.

Na podloženie teórie o zavraždení nesprávnych osôb, môžeme spomenúť až osem atentátov, ktoré boli spáchané na ruského cára **Alexandra II.**, ktorý vstúpil do dejín ako cár- osloboditeľ. Jeho vláda bola plná demokratických reforiem, z ktorých najvýznamnejšia bola zrušenie nevoľníctva v roku 1861. Paradoxom je, že jeho otec **Mikuláš I.** vládol veľmi despoticke a predsa verejnosť nebola tak silne emočne proti nemu postavená ako proti jeho synovi, ktorý nakoniec na následky atentátu zomrel. Rusko si za jeho vlády vybudovalo pozíciu svetového impéria. Jeho ministromi **Michailovi Gorčakovovi** sa podarilo excelentne zrušiť sankcie Parížskeho kongresu z roku 1856 a po porážke Francúzska v prusko-francúzskej vojne v roku 1870 obnoviť vojenské lodenice v Sevastopole a Nikolajeve a znovu sa voľne pohybovať v Čiernom mori a prechádzať úžinami Bospor a Dardanely. Druhým nezmyselným atentátom bolo napadnutie rakúskej cisárovny **Alžbety Bavorskej** v Ženeve, kde ju taliansky anarchista **Luigi Lucheni** prebodol pilníkom. Jeho čin bol nevysvetliteľný, ako to už pri činoch anarchistov býva, lebo práve cisárovná **Sisi** bola známa svojím liberálnym myslením a priori odmietaním všetkého, čo sa dotýkalo rakúskeho absolutizmu a konzervativizmu.

Na základe posledných historických výskumov, ktoré kulminovali aj z dôvodu storočnice Sarajevského atentátu, sem môžeme zaradiť aj smrť **Františka Ferdinanda d'Este**. Analýza jeho rodinných pomerov, spôsob a dôvody, prečo sa stal následníkom vplývali na jeho dosť zložitú povahu dichotomického charakteru. Na jednej strane ho súčasníci vykresľujú ako neprijemného, výbušného človeka, ktorý je veľmi neprístupný a nedotklivý a na druhej strane sa prejavuje ako muž s určitou dávkou razancie, ktorý si presadil sobáš s obyčajnou grófkou a bol milujúcim manželom a veľmi láskavým otcom. Boli to práve hanopisy, ktoré sa objavili v Bosne a urážali jeho manželku nedôstojným spôsobom, ktoré spôsobili, že sa aj napriek upozorneniam, aké je nebezpečné zúčastniť sa vojenských manévrov v Bosne, rozhodol, že tam pôjde. Srbské vládne a politické organizácie, ktoré mali dosah na bosenských Srbov sa zaktivizovali aj z toho dôvodu, že o arcivojvodovi bolo známe, že po nástupe na trón má v úmysle poskytnúť národom monarchie autonómiu a jeho

federalizačný plán sa pochopiteľne dotýkal aj južných Slovanov pod vládou Rakúsko-Uhorska. Ak by sa tento plán v praxi uskutočnil, znamenalo by to vážnu prekážku pre zamýšľané zjednotenie balkánskych štátov na čele so Srbskom. Bolo o ňom známe, že vôbec nemal záujem na vojnovom konflikte a všetky jeho snahy sa zamerali na vyriešenie sporov so Srbskom mierovými rokovaniaми. Takisto nemal v úmysle zatiahnuť ríšu do konfliktu s Ruskom a niekoľkokrát prorocky povedal: „*Vojna medzi Rakúskom a Ruskom skončí buď zvrhnutím **Romanovcov**, alebo zvrhnutím **Habsburgovcov** a možno obidvoch rodov z trónu*“. Postreh bol veľmi prezieravý, pretože pôvodne plánovaná lokálna vojna Rakúsko-Uhorska so Srbskom prerástla počas pár dní do konfliktu obrovského rozsahu. Ten nakoniec priniesol zánik troch európskych monarchií.

Politické snahy arcivojvodu **Františka Ferdinanda d'Este** boli v konflikte a značnom rozpore s líniami vnútornej a zahraničnej politiky jeho strýka, cisára **Františka Jozefa I.**, ktorý strávil na tróne už úctyhodných 66 rokov. Znamenal pre národy monarchie určitú tradíciu možno aj pocit istoty, i keď jeho vláda bola súhrnom politických a súkromných debaklov. Vládnúť začal v pohnutých revolučných rokoch 1848/1849, keď na nátlak vlády a jeho matky arcivojvodkyne **Žofie Bavorskej** musel abdikovať cisár **Ferdinand V.**. K víťazstvu nad povstalcami v Uhorsku mu dopomohol ruský cár **Mikuláš I.** a mladý, osemnásťročný cisár začal vládu podpisovaním rozsudkov smrti. Po skončení Krymskej vojny v roku 1856 sa cisárstvo ocitlo v diplomatickej izolácii na základe porušenia neutrality, ktorú ako revanš prisľúbili ruskému cárovi a za jeho chrbtom obsadili Podunajské kniežatstvá Valašsko a Moldavsko. Počas zjednocovacieho procesu Talianska cisár stratil všetky významné provincie ako Benátsko a Lombardsko a o tróny prišli aj jeho príbuzní v Parme, Modene, a v Neapoli. V mocensko – politickom zápase o pozície v nemeckom svete prehrali s Pruskom v bitke pri Sadovej v roku 1866 a o rok na to museli pristúpiť na dualistické vyrovnanie v prospech nenávideného Uhorska. Druhé a možno až tretie husle hral cisár aj na Berlínskom kongrese, kde získal len dočasnú správu nad Bosnou a Hercegovinou, ktorá aj naďalej zostala súčasťou Osmanskej ríše a ktorú napriek nesúhlasu ostatných európskych veľmocí hlavne Ruska, v roku 1908 anektoval. Išlo o diplomatickú hru, s falošným podtónom, kde Rakúšania dostali do veľmi neprijímnej situácie ruského veľvyslancu **Izvoľského** a Rusi im túto hru odmietli prepáčiť, čo sa prejavilo aj vo veľmi rýchlej pomoci Ruska Srbsku pri začatí vojenských akcií prvej svetovej vojny.

Neúspešná zahraničná politika bola umocnená aj súkromnými tragédiami, ktoré postihli počas jeho života Františka Jozefa I., ktoré sám vyhodnotil výrokom: „*Mal som vždy smolu*“. Aj keď sa zdá dosť nadnesený, naozaj v jeho súkromnom živote platil. Len málokto zažil toľko rodinného nešťastia ako tento panovník. K prvému došlo 29. mája 1857, keď zomrela dvojročná arcivojvodkyňa **Žofia**. O desať rokov neskôr 19. júna 1867, bol zastrelený jeho mladší brat **Maximilián**. Tento vysoko inteligentný a ambiciózný arcivojvoda prijal v roku 1864 ponuku a stal sa mexickým cisárom. Republikánski povstalci na čele s **Benitom Juarezom** však jeho jednotky porazili a aj napriek protestu celej Európy skončil pred popravicou čatou. V januári 1889 nasledovala samovražda cisárovoho jediného syna **Rudolfa** a 10. septembra bola pri prechádzke v Ženeve zavraždená jeho manželka cisárovná **Alžbeta**. Sarajevský atentát sa stal posledným článkom v nešťastných rodinných udalostiach.

V úvode svojho diela sa logicky autor zaoberá historickou analýzou východísk budúceho vojnového konfliktu, ktorého zárodokom bola neúspešná zahraničná politika Habsburgovcov na Balkáne a priniesla zánik ich dynastie a celej mnohonárodnostnej monarchie, ktorá vznikla v roku 1526. Historický exkurz do dejín medzinárodných vzťahov na konci 19. a na začiatku 20. storočia sa nezaobíde bez charakteristiky pozícií ostatných veľmoci Veľkej Británie, Francúzska, Nemecka a Ruska. Autor sa vyjadruje o tejto situácii značne metaforicky: „*Táto situácia je zhustením všetkých strachov, ktoré ovládajú Európu už niekoľko desaťročí. Rusi sa obávajú nových čias, cár preto, lebo to bude znamenať koniec autokracie. Rakúšania majú takisto strach. Obávajú sa blížiacej sa smrti starého cisára, ktorý je zárukou jednoty Rakúsko-Uhorska a majú strach zo všetkých tých národov, ktoré dovtedy utláčali a majú strach s bosnianskych a srbských teroristov, ktorí ohrozujú verejnú bezpečnosť. Francúzi majú strach z Nemecka, ktoré ich porazilo v roku 1870, pripravilo ich o dve provincie, neprestajne ich ponižuje svojou hospodárskou prevahou a ktoré ich v roku 1905 počas tangerskej krízy v Maroku rázne prinútilo na ústup. Francúzi nenávidia nemeckého cisára, ktorého považujú za stelesnenie nemeckej hrozby, na ktorú francúzska tlač neustále zúrivo útočí. Angličania sa obávajú, že prídu o svoje obchodné cesty do Indie a o úplnú nadvládu nad svojimi kolóniami. A skutočne o to všetko pomaly prichádzajú. Nemecký bankový systém je omnoho výkonnejší ako anglický, ktorý ostal príliš finančný, rozdrobený a špekulatívny. Angličania majú strach aj z nevyriešeného problému, ktorý sa dotýka Írska, ktoré sa stále búri a žiada si*

čoraz väčšiu samostatnosť. Radi by všetky tieto problémy zniesli zo sveta vo veľkej búrke európskej vojny, do ktorej by sa zapojili iba z diaľky.

Najväčší strach však majú Nemci. Podobné na životaschopné a nadpriemerne nadané dieťa, ktoré prirýchlo vyrástlo, pričom sa nikdy dostatočne nevenovalo zušľachtovaniu svojho rozumu a je zvyknuté iba na drezúru, Nemecko považuje ilúzie a fantázie za pravdy. Namiesto toho, aby pokojne uvažovalo, spolieha sa na svoju nesmiernu hospodársku silu, ktorá mu umožňuje utiekať sa do utopických predstáv, založených na dávných legendách: sníva o vzkriesení Svätej ríše za pomoci moderného hutníctva. Nemecko sa považuje za obklúčené a je presvedčené, že Anglicko, Francúzsko a Rusko sa sprisahali proti nemu. Strach z rozdrvenia Nemecka je najsilnejší. Viliam, hoci je vzdelaný a bystrý, v tom našiel odôvodnenie svojich nedostatkov“ (s. 67)

Z historického hľadiska sú závery, dôsledky a následky prvej svetovej vojny dôležité, lebo povojnové usporiadanie Európy síce prinieslo vznik Spoločnosti národov a Versaillesko-washingtonskej sústavy, ale zároveň aj nové rozpory a snahy o revanšizmus. **Frédéric Mitterand** sústredil svoju pozornosť na predpoklady vzniku vojnového konfliktu a tie lokalizoval do obdobia vlády kráľovnej **Viktórie**. V čom spočíval Viktóriin systém, ako nazval jednu zo svojich kapitol? Musíme uznať, že za vlády tejto panovníčky nemeckého pôvodu, ktorá trvala 62 rokov bolo Britské impérium najrozsiahlejšie a najstabilnejšie, ale ako to už v histórii býva, paradoxne, práve vtedy začali prvé konflikty a krízy ako predzvesť svetového výbuchu v roku 1914. Jej systém spočíva v sobášnej politike, ktorá do značnej miery ovplyvnila aj zahraničnú politiku Veľkej Británie. **Viktória** bola dcéra vojvodu z Kentu, tretieho syna **Juraja III.**, a **Viktórie Saxe-Coburg**.³ Sobášom s princom **Albertom Saxe-Coburg Gotha** sa potvrdila jej priama línia zahraničnej politiky smerom na nemecké kniežatstvá a na ich podporu. Ich prvorođená dcéra **Viktória** sa vydala za budúceho nemeckého cisára **Fridricha III.** a bola matkou nemeckého cisára **Viliama II.** Jej mladšia sestra **Alica** sa sobášom stala hessenskou vojvodkyňou a bola matkou **Alice**, ktorá konvertovala na pravoslávnu vieru a ako **Alexandra Fjodorovna** sa stala manželkou ruského cára **Mikuláša II.** V tejto politike jej naozaj mohol konkurovať len dánsky kráľ **Kristián IX.**, ktorý do histórie vstúpil ako svokor

³ Dynastia Coburgovcov zaujala niekoľko trónov v Európe. Viktóriin strýko Leopold Coburg sa v roku 1831 nastupuje na belgický trón ako kráľ Leopold I. Z bočnej línie sa Ferdinand Coburg stal bulharským cárom.

Európy. Jeho dcéra **Alexandra** sa stala manželkou **Eduarda VII.** a anglickou kráľovnou a matkou anglického kráľa **Juraja V.** Ďalšia z jeho dcér **Dagmar** prestúpila na pravoslávnu vieru, prijala meno **Mária Fjodorovna** a vydala sa ruského cára **Alexandra III.** a bola matkou ruského cára **Mikuláša II.** Jeho syn **Juraj I.** sa stal gréckym kráľom a vnuk **Haakon VII.** nórsnym kráľom. Bohato rozvetvené príbuzenstvo sa pravidelne stretávalo na kráľovskom dvore v Kodani aj v Londýne.⁴ Je zaujímavé sledovať tento diplomatický a dynastický pletenec vzťahov, ktorý má ale svoju logiku: „*Viktória nie je v príbuzenskom vzťahu s Habsburgovcami a to z jednoduchého dôvodu: Habsburgovci sa ženía a vydávajú do katolíckych rodín, zatiaľ čo Romanovovci, Hohenzollernovci a Windsorovci⁵ sú pravoslávni, luteráni a anglikáni. Uzatváranie manželstiev je u Habsburgovcov obmedzené na panovnícke domy južného Nemecka, Španielska, Portugalska; novú možnosť im poskytuje Belgicko a Taliansko*“ (s. 121)

Systém kráľovnej **Viktórie** mal podstatu v jej mnohopočetnej rodine a pri obyčajných rodinných stretnutiach a výročiach sa ako najbližší príbuzní stretávali budúci aktéri vojnového konfliktu. Významnou osobnosťou, ktorá po smrti kráľovnej **Viktórie** tlmila averzie a vášne bol jej nástupca anglický kráľ **Eduard VII.**, ktorý sa snažil mierniť výbojné aktivity svojho synovca **Viliama II.**, ale na nešťastie zomrel predčasne v roku 1910 a jeho synovca už nemalo čo v jeho agresiviách zastaviť. A tak sa prvostupňoví bratrance, ktorí sa v osobnej korešpondencii láskyplne oslovovali drahý Willi, milý Miki a milá Alix ocitli proti sebe a rozpútali vojnový konflikt, bez toho aby si uvedomili jeho následky a dôsledky. Koniec prvej svetovej vojny priniesol zo sebou zrod republiky v Nemecku, vznik nových nástupníckych štátov na troskách Rakúsko-Uhorskej monarchie a sformovanie prvého socialistického štátu, ktorý vznikol po páde cárskeho režimu v Rusku.

Výstrely **Gavrila Principa** rozpútali v ten krásny letný deň reťaz udalostí, ktoré nikto nemohol predpokladať. Vojnový konflikt obrovského rozsahu, zdevastovaná Európa, desať miliónov mŕtvych a ďalšie milióny zmračených vojakov a hlavne pády niekoľkých veľkých ríš a zvrhnutie dynastií z trónov

⁴ Ruský cár Mikuláš II. viac inklinoval k svojej dánskej rodine. K príbuzným v Rusku cítil odpor a necítil sa dobre v ich spoločnosti, čo sa mu vypomstilo po vypuknutí revolúcie v roku 1917.

⁵ Na základe extrémneho averzu voči všetkému nemeckému bol anglický kráľ Juraj V. nútený v roku 1917 premenovať dynastiu Saxe-Coburg-Gotha na Windsorskú. V Rusku zase cár Mikuláš II. pod tlakom verejnej mienky premenoval hlavné mesto Sankt Peterburg na slovanskú verziu Petrohrad.

predstavovali zásadný zlom v toku dejín. Starý svet, ktorý dovtedy ľudia poznali, definitívne zanikol. Po skončení vojny sa kontinentom prehnala epidémia španielskej chrípky, ktorá si vyžiadala viac ľudských obetí ako celá vojna. Nasledovali politické rozpory víťazov, krehký versailleský mierový systém a revanšistické snahy porazených štátov. S povojnovou ekonomickou nestabilitou vzrástol vplyv totalitných ideológií, zvyšoval sa počet nedemokratických režimov a svet sa nezadržateľne blížil k ďalšiemu globálnemu stretu, ešte strašnejšiemu, ako bol ten predchádzajúci. Sarajevský atentát stál pri koreni všetkých týchto udalostí, a preto je dôležité sa k nemu vracieť pri jeho 100. výročí.

Socialistická a marxistická historiografia popierala význam osobností v dejinách a o panovníkoch ani nehovorí. V dielach slovenských historikov tento fakt ešte stále rezonuje, čo je na škodu pre proces analýzy v dejinách medzinárodných vzťahov. Dielo **Frédérica Mitteranda** svojim spôsobom akcentuje význam sobášnej politiky a dynastického prvku a jeho vplyv na zahraničnú politiku a diplomáciu európskych štátov. Pochopenie podstaty týchto spletitých vzťahov môže študentom medzinárodných vzťahov pomôcť orientovať sa v politických vzťahov súčasnosti a vychovať z nich kultivovaných, vzdelaných diplomatov na svetovej úrovni.